

Repliker och kommentarer*

Svar till Åke Sundström (1)

Åke Sundström bortser från att svårbedömbara faktorer kan ge upphov till skiljaktliga bedömningar. KU:s resultat är inte så starkt beroende av de givna förutsättningarna som Sundström tror, skriver Lars Bergman i sitt svar på Sundströms artikel i detta nummer av Ekonomisk Debatt. □

Åke Sundström framstår alltmer som den svenska energidebattens Don Quijote. Outtröttligt jagar han alla de ekonomer och energiprognosmakare som i hans ögon fört allmänheten bakom ljuset i energifrågan. Med vaga referenser till den vetenskapliga litteraturen på energiekonomins område och beväpnad med knivskarpa uppskattningar av pris- och inkomstelasticiteter kastar han sig över sina motståndare. Det föresvavar honom aldrig att det finns osäkerheter i dylika elasticitetsskattningar. I Åke Sundströms värld finns bara korrekta (egna) och felaktiga (andras) uppskattningar. Han ser aldrig skiljaktiga bedömningar av svårbedömda faktorer, bara dunkla motiv och låg vetenskaplig moral.

Det har nu blivit min tur att träffas av Åke Sundströms bannstråle och skalet därtill är mitt arbete inom konsekvensutredningen (KU). Hans kritik rör hela

min insats, och det skulle föra alltför långt att bemöta alla befängda påståenden och insinuationer. Jag koncentrerar mig därför på tre punkter.

För det första hävdar Sundström att mitt arbete dokumenterats så sent och otillräckligt att en utomstående bedömare inte kunnat bilda sig en uppfattning om de antaganden analysen vilar på. För det andra hävdar han att genomförandet av arbetet, under de givna betingelserna, varit betänkligt; valet av parametervärden i den använda modellen skall ha styrts av önskade resultat snarare än av objektiva kriterier. För det tredje menar han att jag accepterat att arbeta under förutsättningar som är oförenliga med grundläggande krav på vetenskaplig hederlighet. Innan jag bemöter kritiken på dessa punkter vill jag dock ange förutsättningarna för KU:s arbete.

I konsekvensutredningens direktiv till utredningen sades klart att de beräkningsprinciper som använts inom energikommissionen skulle utnyttjas även inom KU. Lika klart angavs att 1978 års långtidsutredning (LU) skulle vara en utgångspunkt för de ekonomiska bedömningarna. Enligt min mening utgjorde dessa direktiv en olycklig bindning av KU:s arbete; de problem som KU skulle belysa var väsentligen annorlunda än de som energikommissionen hade att behandla. Följaktligen borde också metodval och allmänna utgångspunkter ha va-

* I denna avdelning välkomnas såväl repliker på tidigare artiklar i Ekonomisk Debatt som fristående kommentarer och kortare artiklar om ekonomiska frågor.

rit olika i de två utredningarna. Mot denna bakgrund var det med tvekan som jag accepterade erbjudandet att arbeta i KU. Av skäl som jag skall utveckla mot slutet av mitt inlägg anser jag emellertid att det i efterhand inte finns någon anledning att ångra mitt beslut.

Min uppgift i KU var att med hjälp av en numeriskt formulerad modell av allmän jämviktstyp belysa de samhällsekonomiska effekterna av en kärnkraftsavveckling. Därvid skulle jag dels göra en uppskattning av den totala kostnaden för en kärnkraftsavveckling, dels försöka ge en siffermässig belysning av hur en sådan politik skulle påverka samhällsekonomiska variabler som produktion, utrikeshandel och sysselsättningens sektoriella fördelning. Den tid som jag hade till mitt förfogande var ca tre månader.

Materialet var tillgängligt

Så till frågan om dokumentationen. Här bör man skilja mellan dokumentation av den använda modellen, och dokumentation av den empiriska grunden för utnyttjandet av modellen inom KU. En fullständig modellbeskrivning publicerades i januari 1980 (Bergman och Por [1980]), medan en översiktlig beskrivning av gjorda antaganden återfanns i KU:s bilaga 3. En mera noggrann sådan publicerades i en särskild rapport (Bergman [1980]). Den sistnämnda rapporten publicerades dock först i maj 1980. Därmed kan det synas som om det finns fog för Sundströms kritik på denna punkt.

Emellertid är just Åke Sundström den som bäst vet att hela mitt material varit tillgängligt från den dag KU publicerades. Han har själv per telefon erhållit alla de uppgifter han frågat efter, han har fått utskrifter av modellkörningarnas resultat och han har fått tillgång till utkast till den slutliga rapporten. Vidare har jag i ett antal telefonsamtal förklarat hur modellen är uppbyggd samt diskuterat gjorda antaganden.

Substitutionsmöjligheterna

En avsevärt viktigare fråga än dokumentationen är den om hur mitt arbete genomförts. Den viktigaste frågan rör där-

vid bestämningen av den totala efterfrågan på el i mina kalkyler och de antaganden om substitutionsmöjligheterna mellan el och andra produktionsfaktorer som legat till grund för dessa. Svaret är följande: I mina kalkyler utgick jag *inte* från den elprognos som KU:s sekretariat upprättade. Utgångspunkten var i stället en given kapacitetsutveckling i elsektorn för vart och ett av de studerade alternativen. Därefter anpassades marknadspriset på el så att jämvikt på elmarknaden uppnåddes vid fullt kapacitetsutnyttjande i samtliga alternativ.¹ I en sådan jämvikt beror jämviktspriset och elanvändningens sektoriella fördelning i hög grad på vilka substitutionsmöjligheter som förutsatts.

För att få en rimlig uppskattning av dessa substitutionsförhållanden inleddes en ekonometrisk produktionsfunktionsanalys för de mest energikrävande branscherna. Inom den tid som stod till förfogande ledde dessa studier inte till några användbara resultat. Det enda återstående alternativet var därför att utnyttja publicerade ekonometriska studier samt de mer "ingenjörsmässiga" bedömningar av energiåtgångstalens utveckling som gjordes inom utredningens sekretariat. Tillgängliga ekonometriska resultat gav intervallgränser och ett stort antal modellkörningar genomfördes för att utröna vilka parametervärden som tedde sig rimligast.

Givetvis finns det inga statistiska mått på hederligheten i denna procedur. Det är också uppenbart att de parametervärden som slutligen valdes inte vilar på någon stark "vetenskaplig grund". Men vad är alternativet? Det är ju inte alla förunnat att som Åke Sundström bara *veta* vad som är korrekta värden.

Resultatens beroende av givna förutsättningar

Den viktigaste fråga som Sundström tar upp gäller emellertid mitt beslut att medverka i KU. Kan man med bibehållet

¹ Tyvärr presenterades KU:s alternativ i termer av elanvändningsnivåer. Det korrekta hade varit att tala om nivåer för den årliga elproduktionskapaciteten.

anseende som forskare acceptera de inskränkningar i handlingsfriheten som KU:s direktiv, personsammansättning och arbetstid innebar? Enligt min mening beror svaret på denna fråga dels på den reella omfattningen av de inskränkningar som förelåg, dels på vad man kan åstadkomma genom att medverka.

På den första punkten utgör KU:s elprognoser och knytningen till LU Sundströms käpphästar. Även om jag upplevde samordningen med LU som en belastning i arbetet, är min uppfattning att Sundströms argument väger lätt. Det var trots allt en given kärnkraftskapacitet som eventuellt skulle avvecklas. KU:s uppgift var att uppskatta värdet av denna kapacitet och hur en avveckling av densamma skulle påverka ekonomin i olika avseenden. Frågan är då om dessa uppskattningar är starkt beroende av den totala elanvändningens storlek och tillväxttakten i ekonomin. Min bedömning var att så inte var fallet, och detta verifierades senare genom en omfattande känslighetsanalys av de erhållna kalkylresultaten.

På den andra punkten var min bedömning att jag genom att medverka i KU skulle kunna bidra till att öka kunskapen om vilken typ av ekonomiska effekter som en kärnkraftsavveckling skulle kunna leda till samt till att ge en ungefärlig uppskattning av den anpassning av löner och priser som en sådan politik skulle nödvändiggöra. Den modell av den svenska ekonomin som jag hade till mitt förfogande var användbar, om än inte idealisk för uppgiften. Emellertid fanns det enligt min mening inget bättre alternativ. Därför ansåg, och anser jag, att det var ett riktigt beslut att medverka i KU.

Lars Bergman*

Referenser

- Bergman, L. och Por, A., [1980], *A Quantitative General Equilibrium Model of the Swedish Economy*, WP-80-04, International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg, Österrike, januari
- Bergman, L., [1980], *The Economic Impact of Nuclear Power Discontinuation in Sweden*, WP-80-97, International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg, Österrike, maj

* Forfattaren är docent i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm.